

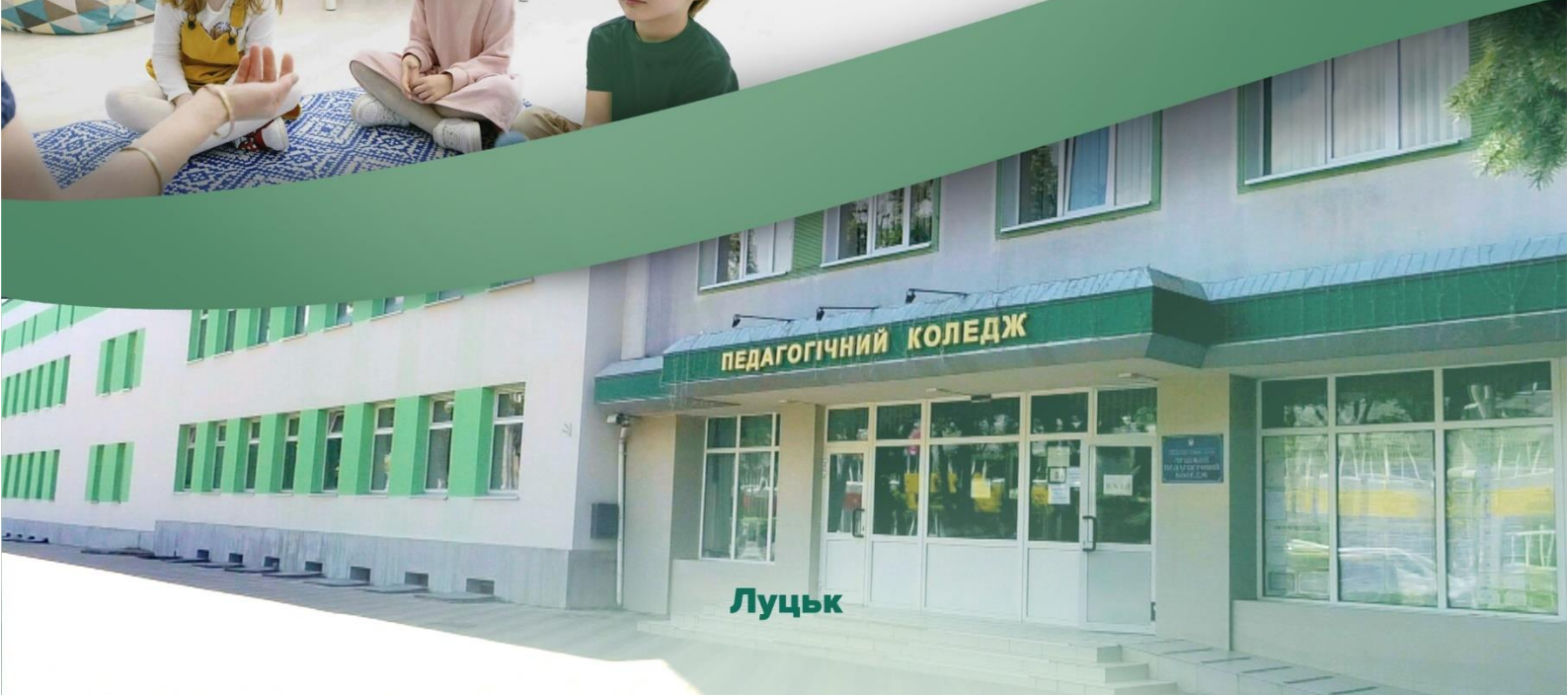
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі - MANS w Łomży
Громадська організація «ОМЕП. Україна»
Факультет дошкільної освіти та музичного мистецтва
Кафедра теорії та методики дошкільної освіти

«ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю**

22 травня 2024 року

**Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі - MANS w Łomży
Громадська організація «ОМЕР. Україна»
Факультет дошкільної освіти та музичного мистецтва
Кафедра теорії та методики дошкільної освіти**

***«ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»***

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю**

22 травня 2024 року

УДК 372.2.018.42:005.745]:004.9«2024»(477)(100)(082)

I-67

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 7 від 20 травня 2024 року)

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Ольга ФАСТ, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Zoja SZARŁOWYCZ, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt, pracownik działu rekrutacji i współpracy z zagranicą, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Łomża, Polska

Тетяна КОВАЛЬОВА, голова громадської організації «ОМЕП», директор комунальний заклад «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 9 комбінованого типу Луцької міської ради»;

Аліна ЦИПЛЮК, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Алла БУБІН, кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти, старший викладач Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Євгенія ДУРМАНЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Марія ЗАМЕЛЮК, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Світлана БОЯРЧУК, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Світлана МІЛЩУК, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Рецензенти:

Руслана НАЙДА, доктор педагогічних наук, доцент, голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Дубенський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»;

Оксана БАРТКІВ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі України.

Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи: збірник I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю (22 травня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. А. Бубін, Є. Дурманенко, М. Замелюк. Луцьк, 2024. 347 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю «Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи» (м. Луцьк, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 22 травня 2024 року).

Матеріали подано за загальною редакцією науково-педагогічних, педагогічних працівників та наукових керівників здобувачів освіти. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: актуальні проблеми дошкільної освіти; дошкільна освіта: історичний, теоретичний та методичний аспекти; професійна підготовка сучасного фахівця дошкільної освіти; інноваційно-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 372.2.018.42:005.745]:004.9«2024»(477)(100)(082)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2024

ЗМІСТ

Daria Brunow	RODZINY ADOPCYJNE I ZASTĘPCZE A DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ – W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU	10
Svitlana Milishchuk, Oleksandra Milishchuk	POTENCJAŁ MYŚLENIA PROJEKTOWEGO W PROJEKTOWANIU ŚRODOWISKA PRZEDMIOTOWO-ZABAWOWEGO GRUPY INSTYTUCJI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	12
Alla Narushets	RODZINY ADOPCYJNE: DEFINICJE, UWARUNKOWANIA PRAWNE, FUNKCJONOWANIA ZASADY	18
Zoja Szarłowycz, Mariia Zameliuk	ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI ZAWODOWEJ WYKŁADOWCÓW W SZKOLE WYŻSZEJ	20
Артишук Анна	ШЛЯХИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ У ВИХОВАНЦІВ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Козігора М.А.)	25
Бартків Оксана	ІНТЕРАКЦІЯ ЯК ОBOB'ЯЗKOBA УMOBA ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	29
Бідзюра Наталія	ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІКИ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	32
Бізюк Тетяна	У СУДОКУ ГРАЄМО – ЛОГІКУ РОЗВИВАЄМО	35
Бляшук Софія	ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Царик Т.М.)	37
Бобер Ангеліна	МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ТВОРЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	40
Бобик Вікторія, Шилюк Ольга	СПЕЦИФІКА ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ В ЗДО З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	43
Бортнік Наталія	ПРОЗОРИЙ МОЛЬБЕРТ ЯК НЕТРАДИЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНЯТ	46
Боярчук Світлана	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Бубін Алла	ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	51
Буснюк Марія, Семенюк Вікторія	ПРОГУЛЯНКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	54
Василюк Марія	КУЛІНАРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	57
Величко Інна	ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ (Науковий керівник – Слюсарук-Літвін С.С.)	63
Войтович Оксана	СИСТЕМА ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ	66

	ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ (Науковий керівник – Дичківська І.М.)	
Галімуک Катерина	РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕЙДЕТИКИ (Науковий керівник – Міліщук С.О.)	70
Гацюк Юлія	СИСТЕМА РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯ ЕТАПІВ ОСНОВНОЇ ГІМНАСТИКИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	74
Герасимець Яна	ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНОГО МАЛЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	76
Гніровська Олена, Костюк Валентина	SOFS SKILLS У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	79
Голубєва Оксана	ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ В РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	82
Городюк Любов	ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПЛАТФОРМА ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕДЬЮТЕЙНМЕНТ»	85
Горопаха Наталія	НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОСЛІДЖУВАТИ ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ	88
Грисюк Катерина	ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	93
Грицюк Катерина	ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	96
Грищук Марія	ДІАГНОСТИКА ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З НАВИЧКАМИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	99
Грушецька Ольга	КОРЕКЦІЯ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МАЛЮНКА	101
Демчук Діана	ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ (Науковий керівник – Маліновська Н.В.)	104
Дубчук Ірина	ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	107
Дурманенко Євгенія	ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ОСНОВ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	111
Замелюк Марія	ВПЛИВ ГРИ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	114
Замелюк Марія, Магдисюк Людмила	ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛИХ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	117
Калінчик Мар'яна	РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГОР-ДРАМАТИЗАЦІЙ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	120
Киця Наталія, Васильчук Юлія	ВОРКШОП «ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИ «РОДЗИНКИ» ВИКОРИСТАННЯ НУДЛ (NOODLE) ПАЛИЦЬ»	123

збір необхідної інформації для отримання дозвільно-розважальних, науково-пізнавальних чи навчальних запитів.

Чудовою можливістю навчити роздумувати креативно і сміливо, просторово мислити, знайти вихід з ситуації є організована гра-лабіринт «Піратська party». Це не лише логічна вправа, але й забавна гра. При цьому дошкільник розвиває в собі цілеспрямованість, увагу, логічне мислення, варіативність та стійкість.

Апробовані розробки форм, методів технології «едьютейнмент» у методичній роботі з педагогами та в організованій освітній діяльності з вихованцями закладу дошкільної освіти були представлені в методичних рекомендаціях «Світ ігор та розваг – драйвовий старт для пізнання малят» на ХХІХ міській виставці дидактичних і методичних матеріалів «Творчі сходинок педагогів Луцької територіальної громади» (2024р.)

Варто дотримуватися балансу між розвагою і навчанням та в міру поєднувати завдання для формування пізнавального інтересу з такими, що для підвищення інтелекту.

Отже, едьютейнмент – не просто навчання і розвага, це залучення, освіта, розвага, які реалізуються з використанням різноманітних дидактичних засобів та з урахуванням психологічних потреб вихованців. Освітній процес стає захопливим, викликає позитивні емоції, закладається мотиваційний фундамент пізнавати нове, тому знання опановуються легко.

Новітні прийоми та технології освітнього процесу дають можливість підготувати ініціативного, креативного, творчого, здатного до самовдосконалення сучасного випускника закладу дошкільної освіти.

Великі зміни починаються з маленьких кроків!

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. Піроженко Т., член-кореспондент НАПН України, д-р психол. наук; авт. кол. Баєр О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г. та ін. 2021. С. 3-5.

2. Крутий К. Едьютейнмент: навчання як розвага : *Дошкільне виховання*. 2017. №1. С. 2-6.

3. Методичний посібник. Використання технології «едьютейнмент» на заняттях пізнавального циклу з дітьми старшого дошкільного віку. URL: <http://vedmeduk.org.ua/wpcontent/uploads/2020/01/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4>

Наталія Горобаха,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти ім. проф. Т.І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

**НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОСЛІДЖУВАТИ
ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ**

Ключові слова: діти дошкільного віку, дослід, навчальне дослідження, дослідницькі уміння, дослідницька компетенція.

Актуальність проблеми добре зрозуміла з позицій наступності дошкільної та початкової шкільної освіти. Дослідницький підхід є одним з головних принципів НУШ, зокрема у вивченні природознавства. У Державному стандарті початкової освіти [2] серед ключових компетентностей, які мають сформуватися у молодшого школяра, виділяються компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження. Зрозуміло, що це ставить перед дошкільною освітою відповідні завдання у контексті формування інтелектуальної та мотиваційної готовності до шкільного навчання. Розв'язання цих завдань передбачає формування у дитини дослідницької компетентності, яка виокремлюється як складова інтегрованої компетентності за освітнім напрямом «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти [1]. У процесі її формування у дитини на межі дошкільного та молодшого шкільного віку має з'явитися здатність використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Співставлення вимог Державного стандарту початкової освіти та Базового компонента дошкільної освіти дозволяє стверджувати, що формування у дітей умінь досліджувати має відбуватися на досить широкому змісті ознайомлення з довкіллям, у тому числі й світом природи. Крім того, застосування у пізнанні природного довкілля дослідницького підходу сприяє набуттю вихованцями досвіду самостійної пізнавальної, творчої діяльності, здобуттю нових знань та умінь, формуванню цілого спектру психічних новоутворень, для яких виникають сприятливі умови. Зокрема, йдеться про розвиток пізнавального інтересу, пізнавальної активності та дослідницьких здібностей дітей [4,5].

Для початку звернемося до визначення деяких понять, зокрема, поняття дослідження. У вузькому розумінні поняття дослідження – це, перш за все, процес або ж власне метод вивчення певного явища або предмета. В широкому розумінні – це пошук нових знань про явище, предмет, об'єкт. Отже, у вузькому сенсі дослідження виступає як синонім понять дослід та експеримент.

Великий тлумачний словник сучасної української мови [2] дає такі визначення цих понять:

- дослід – відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення;
- експеримент – активна дія людини на природу і штучне відтворення її різних явищ з метою вивчення об'єктивних закономірностей.

У той же час, якщо говорити про дослідження у широкому сенсі цього слова, дослід є лише одним із способів пошуку нових знань, який застосовується поряд із спостереженням, моделюванням, аналізом уже відомих

і збережених у культурно-історичному досвіді людства відомостей про об'єкт вивчення, узагальненням тощо.

У педагогіці, в тому числі і дошкільній, термін дослідження частіше використовується саме у ширшому значенні. При цьому аналіз наукових джерел та педагогічної практики дозволяє виокремити два варіанти залучення дітей до дослідницької діяльності: дослідницьке навчання та навчальне дослідження. Цікаво відзначити, що ні у педагогічному словнику, ні у тлумачному словнику української мови жодний з цих термінів поки що не отримав чіткого визначення. На нашу думку, дослідницьке навчання можна розглядати як один із видів навчання, у якому поєднуються репродуктивні та проблемні методи пізнання. В той же час навчальне дослідження – це радше освітня технологія, що передбачає залучення дітей до дослідницько-пошукової діяльності, подібної за своєю структурою до пізнавального (наукового) пошуку.

У навчанні дошкільників досліджувати природу ефективними можуть бути як дослідницьке навчання, так і навчальне дослідження. У будь-якому випадку важливо поєднувати традиційні методи з інноваційними технологіями.

У дослідницькому навчанні, зрештою, як і у процесі організації із старшими дошкільниками навчальних досліджень, слід починати із оволодіння дітьми такими важливими дослідницькими вміннями, як уміння спостерігати та експериментувати. Як відомо, у цих двох способах пізнання багато спільного, у деяких методичних роботах експеримент (дослід) визначається саме як особливий вид спостереження, що проводиться у спеціально створених умовах і передбачає активний вплив спостерігача на об'єкти чи явища, які вивчаються.

Організація спостережень природи з дітьми дошкільного віку передбачає залучення їх до пізнавальної діяльності, в основі якої лежить не лише сприймання, а й глибокий аналіз, пошук не тільки сенсорної інформації, а й взаємозв'язків, що існують у світі природи. Зазначимо, що навіть традиційна методика керівництва спостереженнями дошкільників, у якій переважають такі прийоми, як показ, запитання, коментар та пояснення, уже обов'язково зорієнтована на вияв дітьми пізнавальної активності, більшої чи меншої самостійності у пізнанні об'єкта спостереження. І саме з цього починається навчання дітей досліджувати природу, адже педагог своїми вказівками чи запитаннями, які поступово ускладнюються від репродуктивних до порівняльних та проблемних, простими пошуковими діями, до яких часто залучає й вихованців, не лише забезпечує формування у дітей основних компонентів спостереження: уміння прийняти і поставити перед собою пізнавальну мету, доцільно дібрати й правильно використати способи її досягнення, адекватно виразити результати, а й закладає основу для розвитку власне дослідницьких умінь. У роботі з дітьми старшого дошкільного віку традиційну методику проведення спостережень, яка зазвичай передбачає безпосереднє керівництво дорослого пізнавальною діяльністю дітей, варто поєднувати із більш складними алгоритмами керівництва нею. З цією метою можемо запропонувати провести спостереження за запитаннями вихователя. Такий варіант передбачає продумування вихователем основних опорних тематичних блоків інформації про об'єкт спостереження та умовне позначення

їх основними, досить загальними запитаннями, які намічають основний зміст спостереження, але не його послідовність. До прикладу, для спостереження за одним із мешканців курка природи (морською свинкою, папугою, рибкою в акваріумі) дітям можна запропонувати такі запитання: Хто новий з'явився у кутку природи? Які умови ми для нього створили? Як за ним потрібно доглядати? Хто доглядає за тваринкою? Що цікавого ми побачили у його поведінці? Який він зовні? Що найбільше сподобалося у новому мешканці? На основі цих чи подібних запитань діти разом з педагогом складають план спостереження та реалізують його. При цьому можливе поєднання колективного, групового та індивідуального способів організації спостережень, якщо у вихованців виникнуть різні ідеї щодо послідовності отримання відповідей на поставлені запитання.

Ще одним можливим алгоритмом керівництва спостереженнями, який сприяє навчанню дітей досліджувати природу, є використання не одного спостереження, яке охоплює усі сторони пізнання об'єкта, а циклу коротких спостережень, кожне з яких спрямоване на пошук відповіді на одне з цих питань. Це сприятиме більш ґрунтовному пізнанню об'єкта, а крім того, такий підхід при якому в короткий період часу проводиться низка спостережень, кожне з яких має свою мету і певний несхожий з іншими зміст, сприяє формуванню у дітей вміння подивитися на одне і те ж саме явище з іншої точки зору. А це є одне з важливих дослідницьких умінь, яке лежить в основі вміння бачити проблеми, без чого, як відомо, дослідницьке навчання та й взагалі будь яке дослідження неможливе.

Паралельно із навчанням спостерігати, вже з молодшого дошкільного віку слід залучати дітей до проведення елементарних дослідів природознавчого змісту. Як ми вже вказували, дослід передбачає власне пошукову (дослідницьку) активність, яка полягає у виокремленні проблемного питання (звичайно, частіше воно ставиться перед дитиною дорослими) та висуненні припущень щодо можливих шляхів пошуку відповіді на нього. Тому обов'язковими етапами керівництва пізнавальною діяльністю дітей у проведенні дослідів є: постановка перед дітьми проблемного запитання та його обговорення, що власне і закінчується висуненням припущень; підготовка до дослідів, що включає добір природного та іншого матеріалу для дослідів, необхідних приладів та засобів фіксації результатів майбутнього спостереження; хід дослідів, тобто власне здійснення тих чи інших впливів на об'єкт природи та спостереження за змінами, які відбуваються; обговорення отриманих результатів.

З позиції застосування дослідів як засобів навчання дітей досліджувати природу важливо враховувати декілька моментів. Перш за все продумати форму постановки перед дітьми проблемного завдання. Це може бути запитання, проблемна ситуація, словесне логічне завдання (розповідь-загадка) тощо. По-друге, важливо не упустити попереднього висунення дітьми припущень. Слід надати всім бажаючим можливість висловити свою думку. Власну гіпотезу вихователю варто висувати у двох випадках: якщо жодне з висловлювань дошкільнят не наближається до вірної відповіді, або, якщо діти

одразу висловлюють саме правильну відповідь (а це досить вірогідно, якщо врахувати, що діти отримують знання не лише в процесі спеціально організованого навчання, а й стихійним шляхом). Зрозуміло, що у першому випадку педагог має сформулювати правильне твердження, а у другому – одну чи декілька не зовсім вірних гіпотез, причому робити це потрібно саме у формі гіпотези, а не впевненого твердження. Важливо також у ході колективного обговорення результатів дослідження вислухати всіх дітей і лише тоді підводити підсумки. При необхідності дослідження можна повторювати кілька разів для уточнення, поглиблення знань дітей про певний об'єкт.

Досить часто у практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти можна спостерігати проведення дослідів без постановки проблемних питань та висунення гіпотез. У цьому випадку дослідження є швидше демонстраціями, а пізнавальна діяльність дітей ще більше подібна до спостереження. До таких належать, наприклад, дослідження на здивування, метою яких є не стільки щось навчити дітей щось досліджувати і пізнати, а просто зацікавити процесом перетворень. На нашу думку, і такі дослідження важливі з позиції теми, яку ми розглядаємо, оскільки сприяють формуванню чи підтриманню у дітей пізнавального інтересу. Так само цінними є й дослідження на виявлення властивостей, дослідження-ілюстрації та дослідження-пояснення, у яких перед дітьми постає процес дослідження у виконанні дорослого. У них зазвичай відсутнє висунення гіпотез, оскільки дорослий перед здійсненням практичних дій розповідає дітям, що саме він робитиме і з якою метою. Однак саме у цих дослідженнях уже можна (і потрібно) проводити колективне обговорення результатів дослідження і навчати дітей робити висновки з побаченого.

Окремо відзначимо так звані дослідження-моделювання, які відрізняються від традиційних дослідів природознавчого змісту тим, що у них використовуються зазвичай не тільки об'єкти природи, а й їхні заміники, а в окремих випадках це можуть бути лише такі заміники. При цьому полегшується добір матеріалу, зникає ризик нанесення шкоди природі, а головне, такі дослідження навчають дітей ще одному цікавому способу дослідження: поєднанню експериментування та моделювання. Прикладами таких дослідів можуть бути дослідження, які проводяться, щоб отримати відповіді на запитання «Чому відштовхуються повітряні кульки?», «Як рухаються планети», «Як відбувається забруднення ґрунту?» тощо.

Описані нами методи досить широко використовуються в рамках традиційного освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, однак їх можна також застосовувати у рамках цілісної технології навчального дослідження. Ця технологія, хоч і є досить складною, все ж за певних умов може бути використана у закладі дошкільної освіти. Головною умовою є попереднє формування у дітей дослідницьких умінь, частину з яких ми уже згадували (бачити проблеми, спостерігати, висувати гіпотези, задавати запитання, робити висновки тощо). Крім систематичного залучення дошкільників до спостережень природи та дослідів для формування дослідницьких умінь варто застосовувати різноманітні ігрові вправи та спеціально підібрані дидактичні ігри. Їх слід включати до занять з ознайомлення дітей з природою, добираючи їх відповідно